

LOCAL CURRICULUM

SLAPP IN SLOVAKIA

Co-funded by
the European Union

Autor:

JUDr. Tomáš Langer LL.M. , Advokát

Zadávatel', editor:

MEMO 98

Pre ďalšie informácie týkajúce sa tohto materiálu kontaktujte autora a zadávateľa na:

tomaslanger@yahoo.com [Tomáš Langer]

ivang@memo98.sk [Ivan Godársky]

Detailné informácie o projekte nájdete na <https://www.antislapp.eu/> (v angličtine) a na <https://memo98.sk/> (v slovenčine a angličtine).

Vydané:

Január 2023

VÝHRADA

Tento materiál bol vypracovaný v rámci projektu *Pioneering anti-SLAPP Training for Freedom of Expression* (PATFox). Projekt PATFox je financovaný Európskou úniou na základe grantovej dohody č. 101051559.

Vyjadrené názory a stanoviská sú výlučne názormi autora a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská Európskej únie. Európska únia ani grantový orgán za ne nenesú zodpovednosť.

Table Of Contents

1. ÚVOD	1
2. Európsky Právny Rámec	4
3. Slapp Žaloby V Slovenskom Právnom Rámci	9
4. Obrana Proti Slapp Žalobám	17
5. Prípadová Štúdia [Prevádzkovateľ Webu Hlavnespravy.Sk Proti Projektu Konšpirátori.Sk	32
Skutkový Stav	32
Príslušná Právna Úprava	41
Obrana Žalovaných	42

1. ÚVOD

Predmetom tejto analýzy je problematika tzv. SLAPP žalôb na Slovensku a možnosti účinnej obrany voči nim. Pod pojmom SLAPP sa rozumejú zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti subjektom zaujímajúcim sa o témy verejného záujmu, ktoré sa zvyčajne označujú aj ako *strategické žaloby proti verejnej účasti*¹, alebo „SLAPP“. Tento názov pochádza zo Spojených štátov amerických z konca 20. storočia, kde ním začali označovať špecifické typy žalôb zameraných proti záujmu verejnosti o veciach verejného záujmu. Od legitímnych súdnych konaní sa líšili tým, že sa používali na potlačenie činností vo verejnom záujme - tým, že sa legitímna verejná diskusia presunie na súkromné rozhodovanie, v ktorom má žalobca zvyčajne podstatne lepšie zdroje ako žalovaný subjekt.

SLAPP predstavujú nový, ale čoraz častejšie sa objavujúci jav aj v Európskej únii. Sú mimoriadne škodlivou formou obťažovania a zastrašovania používanou proti právnickým osobám ale aj jednotlivcom, ktorí sú zapojení do ochrany verejných záujmov. V podstate ich možno označiť ako neodôvodnené alebo zveličené súdne konania, ktoré zvyčajne iniciujú finančne silní jednotlivci (podnikatelia, oligarchovia), finančné skupiny, obchodné spoločnosti, ale aj štátne orgány či verejní funkcionári. Žaloby podávajú aj spoločnosti vlastnené štátom resp. samosprávou.

Smerujú proti stranám, ktoré v súvislosti so záležitosťami verejného záujmu vyjadrujú kritiku alebo zverejňujú informácie, ktoré sú pre žalobcov nepríjemné. SLAPP sú obyčajne zacielené na novinárov a obhajcov ľudských práv, pričom nezasahujú len jednotlivcov, ale aj vydavateľstvá a mimovládne organizácie; napr. tie, ktoré sú zapojené do aktivít za transparentnosť verejného sektora, boja proti korupcii, ekologického aktivizmu a pod. SLAPP môžu byť zacielené aj na iné osoby zapojené do verejnej účasti, ako sú výskumníci a akademickí pracovníci. Na Slovensku máme skúsenosti s tým, že SLAPP sú podávané proti miestnym aktivistom, napr. poslancom

¹ SLAPP predstavuje skratku z angl. výrazu „*Strategic Lawsuits Against Public Participation*“.

obecných a mestských zastupiteľstiev, prípadne blogerom, alebo prevádzkovateľom webstránok a stránok na sociálnych sieťach akou je Facebook.

Cieľom SLAPP je cenzurovať, odstrašiť a umlčovať kritikov tým, že ich žalobcovia zaťažia nákladmi na právnu obranu až dovtedy, kým neupustia od kritiky, prípadne sa určitej téme alebo osobe prestanú venovať a informovať o nej. Konečným cieľom je dosiahnuť odstrašujúci účinok, umlčať žalovaných a odradiť ich od vykonávania svojej práce, či dobrovoľníckej a neziskovej iniciatívy v prospech komunity, prípadne verejnosti.

Na rozdiel od riadnych konaní sa SLAPP neinicujú s cieľom uplatniť právo na prístup k spravodlivosti ani s úmyslom vyhrať súdne konanie alebo dosiahnuť nápravu a odstrániť nejaké protiprávne zásahy do práv žalobcov. Ich cieľom je zastrašiť žalovaných a vyčerpať ich zdroje (finančné a časové). Podstatou SLAPP žalôb je buď jedno konanie s vysokým a premršteným nárokom (napr. náhrada nemajetkovej ujmy 100.000 eur v konaní o ochranu osobnosti za zverejnenie nejakého článku) alebo iniciovanie viacerých konaní, napr. v podobe trestných oznámení a žalôb o ochranu osobnosti, ktoré si na strane žalovaného vyžadujú nielen značné náklady na trovy právneho zastúpenia, ale aj množstvo času stráveného prípravou písomných vyjadrení, účasťou na výsluchoch na polícii alebo na pojednávaníach na súdoch.

Častým znakom SLAPP prípadov je aj nerovnováha moci medzi stranami v neprospech žalovaných subjektov. Žalobcom je zväčša silný subjekt so značným finančným zázemím a vplyvom, ktorého cieľ je nátlakovým konaním v podobe SLAPP žalôb umlčať kritiku svojej osoby a zabrániť verejnej kontrole. Na druhej strane žalovaný je často subjekt s obmedzenými finančnými možnosťami a bez právnej podpory, s ktorou by mohol vyvážené čeliť v súdnych a iných sporoch žalobám a podnetom žalobcu.

SLAPP sú tak spôsobilé ohrozovať základné práva žalovaných aj z iného aspektu, a to nedodržaním ich práva na spravodlivý proces, a to z dôvodu porušenia princípu rovnosti zbraní, ktorý vyplýva z článku 47 ods. 3 ústavy Slovenskej republiky a článku 6 Dohovoru o ochrane základných práv a ľudských slobôd (ďalej len „dohovor“).

V SLAPP žalobách sú dotknutými témami verejného záujmu napr. korupcia, nakladanie s verejnými financiami, migrácia, boj proti dezinformáciám, i riadne fungovanie všetkých zložiek justičného systému, ktorými sú polícia, prokuratúra, súdy ale aj advokácia.

Nebezpečenstvo SLAPP žalôb spočíva v ich odstrašujúcom účinku (tzv. *chilling effect*) voči kritikom žalobcov, keď žalovaní v obave pred dôsledkami súdnych či trestných konaní prestanú o dôležitej téme verejného záujmu informovať, utlmia svoju investigatívnu činnosť, prípadne podľahnú autocenzúre a svoje výstupy obmedzia zásadným spôsobom, ktoré žalobcom už nebudú prekážať. Zároveň SLAPP predstavujú zneužitie súdneho konania a zbytočne zaťažujú súdy.

Právo na slobodu prejavu jednotlivca a právo verejnosti na informácie predstavujú dve strany tej istej mince; sú vzájomne prepojené. Uvedené potvrdzuje aj fakt, že sú spolu garantované v jednom článku ústavy, a to v článku 26 odsek 1. Obmedzovanie či zastráňovanie jednotlivca v súvislosti s jeho kritickým prejavom vo veciach verejného záujmu preto neobmedzuje len práva dotknutého jednotlivca, ale aj potenciálnych prijímateľov jeho myšlienok (ich práva na prijímanie informácií).

Je nesporné, že bez potrebných informácií ľudia nemôžu vykonávať kvalifikované informované rozhodnutia, zapájať sa do zmysluplnej demokratickej diskusie ani riadne realizovať svoje práva (napr. právo voliť vo voľbách).

Z vyššie uvedených dôvodov je potrebné, aby štáty, vrátane Slovenskej republiky prijali potrebné opatrenia na ochranu žalovaných pred SLAPP žalobami. Je takisto žiaduce, aby súdy reflektovali na tieto praktiky a nedovolili predlžovanie zjavne nedôvodných konaní, ktorých jediným cieľom je očividne vytváranie tlaku na žalovaného.

2. Európsky Právny Rámec

V súčasnosti nie je na Slovensku platná žiadna legislatíva, ktorá by poskytovala žalovaným osobám konajúcim vo verejnom záujme ochranu pred SLAPP žalobami. Podľa dostupných informácií v súčasnosti nemá žiadny z členských štátov Európskej únie zavedené osobitné ochranné opatrenia proti takýmto konaniam, pričom ich zavedenie v súčasnosti zvažuje len niekoľko z nich. Zároveň v rámci Európskej únie doteraz neexistujú ani žiadne záväzné právne akty, ktoré by sa vzťahovali na SLAPP.

V roku 2020, po období konzultácií s právnikmi, akademickou obcou a cieľovými skupinami SLAPP, sa koalícia mimovládnych organizácií podujala vypracovať návrh anti-SLAPP zákona. Cieľom tohto vzorového anti-SLAPP zákona (*Protecting Public Watchdogs Across the EU: A Proposal for an Anti-SLAPP Law*) bolo poskytnúť zákonodarcom základ pre prijatie budúceho nástroja EÚ. Podporilo ju široké spektrum mimovládnych organizácií (viac ako 60), z rôznych oblastí verejného života, od žurnalistiky cez ochranu životného prostredia, až po právny štát a ľudské práva v širšom zmysle.

V rámci inštitúcií EÚ bol vypracovaný návrh Smernice Európskeho parlamentu a Rady o ochrane osôb zapojených do verejnej účasti pred zjavne neopodstatnenými alebo zneužívajúcimi súdnymi konaniami - „strategickým žalobám proti verejnej účasti“ (anti-SLAPP smernica). Európska komisia 27. apríla 2022 predstavila balík anti-SLAPP opatrení vrátane návrhu anti-SLAPP smernice.

Legislatívny návrh čiastočne vychádza zo spomenutého vzorového zákona, ktorý podporila aj Koalícia proti SLAPP v Európe (*Coalition Against SLAPPs in Europe - CASE*), zoskupenie viac ako 40 mimovládnych organizácií založené s cieľom podpory anti-SLAPP legislatívy v Európe. Samotný vzorový zákon bol inšpirovaný anti-SLAPP zákonmi zo Spojených štátov, Kanady a Austrálie, ale zohľadňuje aj odlišné kontinentálne právne tradície a rozsiahle konzultácie s odborníkmi a praktizujúcou obcou v Európe a inde.

Okrem názvu a preambuly sa v navrhovanej smernici nepoužíva pojem "SLAPP". Namiesto toho Komisia v návrhu smernice používa známy jazyk a zameriava sa na zneužívajúci charakter konania. V texte návrhu smernice sa preto namiesto pojmu SLAPP používa pojem "zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti účasti verejnosti".

Pri určovaní vecí, ktoré patria do rozsahu pôsobnosti návrhu smernice, je potrebné najprv stanoviť, že vec sa týka "účasti verejnosti" vo veci "verejného záujmu". Návrh Komisie zohľadňuje skutočnosť, že SLAPP nie sú zamerané len na novinársku činnosť, ale snažia sa obmedziť aj legitímnu činnosť občianskej spoločnosti, mimovládnych organizácií, akademikov a iných. Účasť verejnosti a verejný záujem sú preto v článku 3 vymedzené takto široko:

"verejná účasť" je akékoľvek vyjadrenie alebo činnosť fyzickej alebo právnickej osoby uskutočnené pri uplatňovaní práva na slobodu prejavu a na informácie v súvislosti so záležitosťou verejného záujmu, ako aj prípravné, podporné alebo pomocné činnosti, ktoré sú s nimi priamo spojené. Patria sem sťažnosti, petície, správne alebo súdne nároky a účasť na verejných vypočutiach

"vec verejného záujmu" je akákoľvek záležitosť, ktorá ovplyvňuje verejnosť do takej miery, že sa o ňu verejnosť môže oprávnene zaujímať, a to v oblastiach, ako sú:

- a) verejné zdravie, bezpečnosť, životné prostredie, klíma alebo uplatňovanie základných práv;
- b) činnosti osoby alebo subjektu na očiach verejnosti alebo vo verejnom záujme;
- c) záležitosti posudzované verejnosťou alebo preskúvané legislatívnym, výkonným či súdnym orgánom, alebo všetky ostatné verejné úradné konania;
- d) obvinenia z korupcie, podvodu alebo trestnej činnosti;

- e) činnosti zamerané na boj proti dezinformáciám.

Ak sa prípad týka účasti verejnosti vo veciach verejného záujmu, je potom potrebné preukázať, že konanie je zneužívajúce v súlade s definíciou v článku 3:

"zneužívajúce súdne konanie proti verejnej účasti" je súdne konanie začaté vo vzťahu k verejnej účasti, ktoré je úplne alebo čiastočne neopodstatnené a jeho hlavným cieľom je zabrániť verejnej účasti alebo ju obmedziť či sankcionovať. Ukazovateľmi takéhoto účelu môžu byť:

- a) neprimeraná alebo zveličená povaha nároku alebo jeho časti;
- b) existencia viacerých konaní iniciovaných žalobcom alebo pridruženými stranami vo vzťahu k podobným záležitostiam;
- c) zastráňovanie, obťažovanie alebo vyhrážanie sa zo strany žalobcu alebo jeho zástupcov.

Pojem zneužitia má preto dva kľúčové prvky: (i) nároky môžu byť zneužitú, pretože sú úplne alebo čiastočne neopodstatnené, alebo (ii) môžu byť zneužitú z dôvodu taktiky, ktorú uplatňujú žalobcovia. Dôsledky zistenia zneužívania sa budú líšiť v závislosti od typu zneužívania zisteného v konaní, pričom v prípade, že je nárok úplne alebo čiastočne zjavne neopodstatnený, sú k dispozícii nápravné opatrenia.

Cieľom návrhu smernice je chrániť osoby, na ktoré sú SLAPP zacielené, a brániť ďalšiemu rozširovaniu tohto javu v EÚ.

V úmysle zabezpečiť dostatočnú ochranu dotknutým subjektom sa navrhuje zaviesť súbor procesných pravidiel za účelom zabezpečenia možnosti žalovaných brániť sa voči tzv.

strategickým žalobám proti verejnej účasti. Žalovaní (najmä novinári, obhajcovia ľudských práv, prípadne iní) by mali mať možnosť požiadať o tieto procesné záruky:

(i) žiadosť o zábezpeku na pokrytie procedurálnych nákladov alebo procedurálnych nákladov a škôd,

(ii) žiadosť o skoré zastavenie zjavne neopodstatneného súdneho konania, a

(iii) žiadosť o nápravné opatrenia proti zneužívajúcemu súdnemu konaniu (prisúdenie trov konania, náhrada škody a sankcie), alebo všetky naraz.²

Ďalším návrhom smernice je umožniť mimovládny organizáciám, ktoré ochraňujú alebo podporujú práva osôb zapojených do verejnej účasti, účasť na konaniach, či už na účely podpory žalovaného alebo poskytnutia informácií (ide o inštitút tzv. Intervencie tretej strany v článku 7. návrhu smernice).

K tomuto návrhu sa vyjadrujú členské štáty Európskej únie. Aj na Slovensku v roku 2022 prebehlo medzirezortné pripomienkové konanie a Ministerstvo spravodlivosti SR k nemu pripravilo predbežné stanovisko. SR mala k návrhu smernice viacero výhrad. Napr. k absencii definície „novinára“ a „neopodstatneného súdneho konania“. Ako nedostatočnú vníma aj veľmi širokú definíciu pojmu „verejná účasť“, ktorý vymedzuje, ktorým osobám má byť smernicou poskytnutá ochrana. Tento pojem je a môže byť naopak použitý na ochranu dezinformátorov.

Kľúčové pre efektívnosť danej smernice bude dôsledne zacieliť procesné záruky pre žalovaných, a ponechať súdom dostatočnú mieru voľnej úvahy v jednotlivých prípadoch tak, aby dokázali zachovať rovnováhu medzi rýchlym zamietnutím zjavne neopodstatnených nárokov a účinným prístupom k spravodlivosti.

² Uvedené inštitúty sú uvedené v článku 5 a nasl. návrhu smernice.

Prípadné schválenie tejto smernice a jej konečné znenie, prípadne aj praktický prínos je v súčasnosti nemožné úplne presne predvídať a ukončenie tohto legislatívneho procesu je vecou budúcnosti, zrejme v horizonte 2-3 rokov.

3. Slapp Žaloby V Slovenskom Právnom Rámci

Zo slovenskej právnej praxe som identifikoval viacero postupov, ktoré možno označiť ako SLAPP. V tejto časti predkladám ich stručný popis i praktické príklady. Keďže najčastejšie sa prípady SLAPP na Slovensku týkajú situácie, kedy žalobca namieta informovanie o svojej osobe zo strany novinára, opisujem nižšie práve takéto prípady. Presentované závery a odporúčania sa však môžu aplikovať aj na akékoľvek iné SLAPP žaloby a tiež na osoby odlišné od novinárov. Privilegované postavenie a práva novinárov, napr. v podobe väčšej ochrany slobody prejavu, či ochrany zdroja sa primerane môžu aplikovať aj na iné osoby (občianske združenia, blogerov, aktivistov a pod.) konajúcich vo verejnom záujme.

Predžalobná výzva

Prvý krok, resp. pokus ktorým sa osoby verejného záujmu snažia obmedziť informovanie o svojej osobe a vytvoriť tlak na novinára a ďalšie osoby sú predžalobné výzvy. Tie majú zväčša podobu listu, prípadne emailu, ale môžu byť aj v podobe textovej správy, telefonátu, alebo osobného stretnutia. Už takéto predžalobné výzvy, ako prvý krok SLAPP sú spôsobilé závažným spôsobom ovplyvniť konanie novinára, vyvolať autocenzúru a obavy, t.j. znížiť záujem o konkrétnu tému.

Vo výzve môžu osoby žiadať od novinárov či iných osôb konajúcich vo verejnom záujme napr. aby sa zdržali informovania o ich osobe, prípadne o celej téme. Tiež môžu žiadať aby napr. novinár neuverejnil článok, stiahol článok z internetu, alebo sa verejne ospravedlnil. Súčasťou týchto výziev býva spravidla aj hrozba, že v opačnom prípade pristúpi pisateľ listu k právnym krokom. Jednotlivé právne kroky, t.j. SLAPP žaloby uvádzame nižšie v nasledovných bodoch.

V liste sa väčšinou uvádza, že ak adresát požiadavkám nevyhovie, môže sa žiadateľ domáhať zaplataenia vysokej finančnej čiastky z dôvodu zásahu do cti a dôstojnosti, prípadne súkromia fyzickej osoby, alebo dobrej povesti právnickej osoby. Dôvodom na takúto peňažnú náhradu môže byť aj údajné poškodenie v podnikaní.

Nezriedka je v týchto listoch aj vyhrážka, že ak novinár v informovaní o danej osobe neprestane, bude na neho podané trestné oznámenie. V tejto súvislosti je potrebné poukázať, že vyhrážanie sa trestným stíhaním môže byť v Slovenskej republike na základe súdnej praxe považované za trestný čin vydierania. Na to je vhodné hneď v úvodnej fáze komunikácie v rámci obrany upozorniť druhú stranu.

Neodkladné opatrenie

Podľa § 324 ods. 1 zákona č 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok (ďalej len „CSP“) pred začatím konania, počas konania a po jeho skončení súd môže na návrh nariadiť neodkladné opatrenie. Takéto opatrenie súd môže vydať len ak má za osvedčené, že je daná potreba bezodkladnej úpravy pomerov.

Súd neodkladným opatrením môže uložiť žalovanému, aby niečo vykonal, niečoho sa zdržal, alebo niečo znášal (§ 325 ods. 2 písm. d) CSP).

Žalobca je tak oprávnený na súde žiadať, aby novinár (vydavateľ, vysielateľ, bloger alebo akýkoľvek iný subjekt prinášajúci informácie) sa zdržal informovania o určitej osobe, téme, prípadne aby zverejnené informácie stiahol z webu alebo zo sociálnej siete. Riziko inštitútu neodkladného opatrenia spočíva v tom, že súd o ňom rozhoduje len na základe podkladov a tvrdení jednej strany – žalobcu. Rozhodnutie musí súd vydať do 30 dní od podania návrhu, pričom je vykonateľné hneď jeho doručením stranám sporu, t.j. aj v prípade, ak voči nemu žalovaný podá odvolanie v zákonnej lehote 15 dní.

Známy je napr. prípad, keď súd uložil vydavateľovi známeho celoslovenského denníka povinnosť zdržať sa uverejňovania akýchkoľvek informácií týkajúcich sa súkromia žalobcu, vrátane informácií o jeho výchove, osobnej starostlivosti a styku s rodičmi. Išlo o medializovaný prípad sporu rodičov a znemožnenia styku druhého rodiča s dieťaťom. Rodič obmedzujúci kontakt dieťaťa s druhým rodičom dosiahol trvalý súdny zákaz pre vydavateľa, aby o prípade a aj zúčastnených osobách neinformoval.

Ukázkovým zneužitím inštitútu neodkladného opatrenia sú aj súdne rozhodnutia v prospech viacerých prevádzkovateľov konšpiračných webov proti prevádzkovateľovi webu www.konspiratori.sk. Súdny viacerými rozhodnutiami prikázali prevádzkovateľovi daného webu stiahnuť názvy konšpiračných webov zo zverejneného zoznamu vypracovaného komisiou, ktorý predstavoval verejnú databázu webových stránok s neserióznym, klamlivým, či škodlivým obsahom.

Žaloba na ochranu osobnosti podľa Občianskeho zákonníka

Najčastejšie používaný inštitút voči osobám zapojeným do verejnej účasti v záležitostiach verejného záujmu je civilnoprávna žaloba na ochranu osobnosti podľa zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník. V zmysle § 13 ods. 1 Občianskeho zákonníka „Fyzická osoba má právo najmä sa domáhať, aby sa upustilo od neoprávnených zásahov do práva na ochranu jej osobnosti, aby sa odstránili následky týchto zásahov a aby jej bolo dané primerané zadosťučinenie“.

Na základe žaloby na ochranu osobnosti sa žalobca môže domáhať:

1. morálneho zadosťučinenia, napr. ospravedlnenia uverejneného/odvysielaného v médiách, na sociálnej sieti, webe, prípadne v liste,
2. odstránenia údajných zásahov do osobnostných práv (napr. stiahnutia článku z webového portálu alebo blogu), ako aj
3. náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch.

Najväčšie riziko predstavuje posledná možnosť, t.j. právo žalobcu žiadať peňažnú náhradu. A to najmä z dôvodu, že (i) slovenské právo nemá určené maximálne limity na výšku nemajetkovej ujmy, ktorú určuje súd, a (ii) kritériá na určenie výšky nemajetkovej ujmy

uvedené v Občianskom zákonníku a judikatúre slovenských súdov sú veľmi vágne, t.j. neurčité a súdy ich vykladajú často extenzívne.³

Tento typ žaloby je často používaný najmä politikmi alebo inými verejnými funkcionármi, prípadne sudcami.

Žaloba na ochranu dobrej povesti

Právny základ na ochranu dobrej povesti právnickej osoby predstavuje § 19b odsek 3 Občianskeho zákonníka, ktorý priznáva právo právnickým osobám domáhať sa ochrany pred neoprávneným zásahom do ich dobrej povesti.

Postupy a nároky, ktoré môžu dotknuté právnické osoby na základe tejto žaloby uplatňovať sú prakticky identické ako v prípade žaloby na ochranu osobnosti fyzickej osoby. Tento typ žaloby využívajú napr. veľké korporácie a finančné skupiny voči vydavateľom tlače.

Žaloba na náhradu škody

Občiansky zákonník v § 16 priznáva nárok na náhradu škodu, ktorá dotknutej osobe vznikne pri neoprávnenom zásahu do jej práva na ochranu osobnosti. Na základe tejto právnej úpravy sa žalobca môže domáhať voči šíriteľovi zverejnenej informácie zasahujúcej do ochrany osobnosti, aby mu nahradil škodu, ktorú zverejnená informácia spôsobila. Analogicky sa takéhoto nároku na náhradu škody môžu domáhať aj právnické osoby pri zásahu do ich dobrej povesti. V prípade podnikateľského subjektu to môže byť napr. aj ušlý zisk zo zrušenej zákazky, prípadne prepád tržieb a pod. Žalobca je však povinný preukázať priamu príčinnú súvislosť medzi zásahom do ochrany osobnosti (dobrej povesti právnickej osoby) a vzniknutou škodou.

³ Podľa § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka nárok na peňažnú náhradu vzniká ak bola v značnej miere znížená dôstojnosť fyzickej osoby alebo jej vážnosť v spoločnosti. Podľa § 13 ods. 3 Občianskeho zákonníka výšku náhrady určí súd s prihliadnutím na závažnosť vzniknutej ujmy a na okolnosti, za ktorých k porušeniu práva došlo.

Aj z tohto dôvodu sú pravdepodobne tieto žaloby voči novinárom a médiám zriedkavé a neúspešné.

V minulosti sme zaznamenali napr. žaloby na náhradu škody voči vysielateľovi, v ktorých žalobca tvrdil, že z dôvodu odvysielanej reportáže sa mu zmarila podnikateľská príležitosť, prípadne vymenovanie do vysokej funkcie v obchodnej spoločnosti. Škoda tak mala spočívať v ušlom zisku v podobe zmareného príjmu z výkonu funkcie, alebo z nerealizovaného príjmu zo zákazky.

Žiadosť o vyjadrenie podľa zákona o publikáciách

Právna úprava tlačенých médií bola obsiahnutá v zákone č. 167/2008 Z.z. o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve (Tlačový zákon), a to do 31.7.2022. Tlačový zákon reguloval len tlač vydávanú v papierovej forme a nevzťahoval sa na internetové spravodajské portály, resp. iný obsah na internete. Osobám, o ktorých tlač prinášala nepravdivé, alebo neúplné tvrdenia priznával právo na opravu, odpoveď a dodatočné oznámenie. Tieto inštitúty boli pomerne často využívané žiadateľmi, pričom prevažovali zjavne neopodstatnené žiadosti, z ktorých často vyplynuli žaloby podané na súdy.

Od 1.8.2022 je účinný nový zákon č. 265/2022 Z.z. o vydavateľoch publikácií a o registri v oblasti médií a audiovizie a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o publikáciách). Predmetom tejto právnej úpravy sú už aj spravodajské webové portály.

V § 8 zákon priznáva žiadateľom právo na vyjadrenie, a to v situácii keď v periodickej tlači, spravodajskom webovom portáli alebo v tlačovej agentúre bolo uverejnené nepravdivé alebo neúplné skutkové tvrdenie, ktoré zasahuje do cti, dôstojnosti alebo súkromia fyzickej osoby alebo do dobrej povesti právnickej osoby, na základe ktorého možno osobu presne určiť.

Je možné očakávať, že podobne ako v prípade práva na opravu, prípadne odpoveď, aj pri tomto inštitúte budú pokusy o jeho zneužitie, resp. nadužívanie, a to najmä z dôvodu

neexistujúcej judikatúry. Predovšetkým v prípade spravodajských webových portálov bude zaujímavé sledovať, či budú čeliť vyššiemu počtu žiadostí, ktorými môžu žiadatelia reagovať na akékoľvek informácie zverejnené o ich osobe v článkoch na webových portáloch. Tak ako v minulosti bude potrebné obranu zamerať na to, že predmetom žiadosti môže byť len skutkové tvrdenie a nie hodnotiaci úsudok. Zároveň bude potrebné mať pripravenú argumentáciu na preukázanie pravdivosti, resp. úplnosti napádaného tvrdenia. V prípade, ak sťažovateľ dostal pri príprave článku priestor na vyjadrenie, a tento nevyužil, je možné v zmysle viacerých súdnych rozhodnutí nevyhovieť žiadosti o vyjadrenie aj z tohto dôvodu.

Predpokladám, že súdy si podobne ako v prípade tlačového zákona, vyvinú v úvodných rokoch účinnosti zákona judikatúru, ktorá dá odpovede na výklad inštitútu práva na vyjadrenie a jeho vhodnú aplikáciu.

V minulosti sme zaznamenali prípady, keď žiadateľ voči jednému článku uverejnenému v periodickej tlači podal viacero žalôb na uverejnenie opravy aj odpovede. Tieto súdne konania trvali roky a vyžadovali si množstvo písomných podaní, a teda aj značné finančné prostriedky.

Žiadosť o odvysielanie opravy

Primárnu právnu reguláciu vysielania na Slovensku predstavoval do 31.7.2022 zákon č. 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii. Jeho pôsobnosť zahŕňala okrem vysielateľa zriadeného zákonom aj vysielateľov s licenciou a vysielateľov prostredníctvom internetu.

Dňa 1.8.2022 vstúpil do účinnosti nový zákon č. 264/2022 Z.z. o mediálnych službách, ktorý nahradil zákon o vysielaní a retransmisii. Namiesto práva na odvysielanie opravy (upraveného v § 21 starého zákona) zaviedol v § 212 právo na vyjadrenie, ktorého úprava je prakticky identická ako v prípade zákona o publikáciách opísaného vyššie.

Nový inštitút je obsahovo v podstate rovnaký ako už zaniknuté právo na odvysielanie opravy a bude tiež smerovať voči televíznym a rozhlasovým vysielateľom.

Trestné oznámenie

Mimoriadne závažným ohrozením pre právo na slobodu prejavu je využívanie inštitútov trestného práva na postihovanie novinárov za ich investigatívnu a publikačnú činnosť. V posledných rokoch bolo možné v Slovenskej republike identifikovať viacero trestných konaní, ktoré majú súvis s prácou novinára. Mnohé z nich podali aj politici voči novinárom, ktorý o nich prinášali bežné spravodajstvo.

Medzi najčastejšie „trestné činy novinárske“, s ktorými sú novinári konfrontovaní, patria: ohováranie (§ 373 Trestného zákona), krivé obvinenie (§ 345), neoprávnené nakladanie s osobnými údajmi (§ 374), porušenie dôvernosti ústneho prejavu (§ 377), ohrozenie bankového a daňového tajomstva (§ 264), ohrozenie dôvernej a vyhradenej skutočnosti (§ 353) a poškodzovanie cudzích práv (§ 375).

Napriek častým trestným oznámeniam podávaným proti médiám (resp. ich novinárom), len v niekoľkých prípadoch bol novinár seriózneho média obvinený z trestného činu a len v ojedinelom prípade aj odsúdený.

Založiť trestnú zodpovednosť novinára, prípadne blogera či miestneho aktivistu za článok, je prostriedok *ultima ratio*, ku ktorému môže dôjsť len výnimočne a s prihliadnutím na všetky okolnosti prípadu, vrátane preukázateľného zistenia aktívnej participácie novinára na zverejnení nepravdivého údaju. Orgány činné v trestnom konaní by mali pri posudzovaní konania novinárov prihliadať na zásadu subsidiarity trestnoprávnej represie a materiálny korektív (vyjadrený v § 10 ods. 2 Trestného zákona), t.j. na skutočnú závažnosť konania novinára a nielen na formálne znaky skutkovej podstaty posudzovaného trestného činu.

Už zo samotného znenia trestného oznámenia a opisu skutku je často zrejmá jeho nedôvodnosť, ako i fakt, že nie sú splnené znaky skutkovej podstaty žiadneho trestného činu. Napriek tomu policajť takmer vždy predvolá na výsluch autora textu, prípadne aj šéfredaktora

daného média. Odôvodňujú to tým, že dozorujúci prokurátor vyžaduje, aby náležite zistili skutkový stav, kým vo veci rozhodnú.

Podnet na Úrad na ochranu osobných údajov

Podľa zákona č. 18/2018 Z.z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov Úrad na ochranu osobných údajov (ďalej len „ÚOOÚ“) vykonáva dohľad nad dodržiavaním daného zákona a preveruje zákonnosť spracúvania osobných údajov. V rámci svojich kompetencií môže za porušenie alebo neplnenie povinností vyplývajúcich z ustanovení daného zákona ukladať v správnom konaní pokuty a to až do 20 miliónov eur, alebo do výšky 4 % celkového svetového ročného obratu. V zmysle § 109 zákona č. 18/2018 Z.z. môže ÚOOÚ požadovať od akejkoľvek fyzickej alebo právnickej osoby súčinnosť pri výkone jeho úloh a právomocí. Za neposkytnutie takejto súčinnosti môže ÚOOÚ uložiť osobe poriadkovú pokutu až do výšky 2.000 eur.

Novinári a ďalšie osoby konajúce vo verejnom záujme pri získavaní informácií prirodzene prichádzajú do kontaktu aj s osobnými údajmi fyzických osôb. Tie získajú do svojej dispozície napr. keď im ich zdroj poskytne dokumenty (napr. rozhodnutia z trestných, správnych alebo súdnych konaní) kde sú identifikované rôzne fyzické osoby. Zákonnosť takéhoto „spracúvania“ osobných údajov môže byť predmetom podnetov na ÚOOÚ podaných SLAPP žalobcami proti novinárom a iným osobám. Tí potom v správnom konaní pred ÚOOÚ musia vysvetľovať a preukazovať, že osobné údaje, s ktorými v rámci svojej činnosti nakladali, spracúvali v súlade so zákonom a GDPR.

Známy je napr. prípad z roku 2019, kedy České centrum pre investigatívnu žurnalistiku obdržalo od ÚOOÚ výzvu na súčinnosť v súvislosti so zverejneným videom generálneho prokurátora Dobroslava Trnku spolu s Mariánom Kočnerom priamo v kancelárii na Generálnej prokuratúre SR pri inštalácii skrytej kamery. ÚOOÚ požadoval od novinárov pod hrozbou pokuty 10 miliónov eur informáciu, z akého zdroja, v akom čase a za akých okolností video získali.

4. Obrana Proti Slapp Žalobám

Na Slovensku nie je aktuálna platná žiadna anti-SLAPP legislatíva, ktorá by umožnila dotknutým subjektom sa proti prípadným šikanóznym SLAPP žalobám účinne brániť, resp. by umožnila požiadať o určitú formu pomoci a podpory.

Právny poriadok SR a aj súdna prax však obsahujú viaceré ustanovenia, ktoré je možné efektívne využiť v prípade SLAPP a snažiť sa zmierniť dopady a intenzitu SLAPP žalôb, resp. urýchliť dané konanie a minimalizovať tak časové a najmä finančné náklady na strane žalovanej osoby. V tejto časti sa pokúsim prezentovať niektoré možnosti obrany proti SLAPP.

Predžalobná výzva

V prípade, ak dotknutý subjekt obdrží predžalobnú výzvu, je potrebné bezodkladne skontrolovať napadnutý text a posúdiť právne riziká z neho vyplývajúce. Redakcie často využívajú právne služby advokátov, ktorí články často ešte pred zverejnením skontrolujú, posúdia právne riziká a text primerane upraví, aby nezasahoval do práv tretích osôb. Ak vyjde najavo, že niektoré skutkové tvrdenia v článku sú nepravdivé, resp. hodnotiace úsudky sú neprimerané a nemajú reálny skutkový základ – je vhodné sporné ustanovenia z textu vypustiť, prípadne do článku doplniť vyjadrenie sťažujúcej sa osoby (napr. o podstatné ustanovenia z listu).

Aj v tejto fáze prichádza do úvahy uzatvorenie dohody o urovnaní, v ktorej by sa žalobca mal zaviazat', že po úprave (resp. doplnení alebo odstránení) napádaného textu sa vzdá akýchkoľvek nárokov voči vydavateľovi, a/alebo autorovi vyplývajúcich z daného textu.

Neodkladné opatrenie

V mnohých prípadoch novinár môže predvídať na základe rôznych indícií právne kroky zo strany osoby, o ktorej informoval. Ak je z komunikácie s danou osobou, alebo z jej

predžalobnej výzvy zrejme, že mieni daný prípad riešiť súdnou cestou (či už sa domáha zadosťučinenia alebo stiahnutia článku), odporúčam monitorovať miestne príslušný súd s cieľom zistiť, či bolo iniciované nejaké konanie. Napríklad či bol podaný návrh na nariadenie neodkladného opatrenia. Príslušným súdom bude súd, v obvode ktorého má sídlo vydavateľ, vysielateľ, prevádzkovateľ webovej stránky, prípadne kde má bydlisko fyzická osoba, ktorá text zverejnila.

Ak počas obdobia 30 dní, ktoré súd má na rozhodnutie o návrhu podarí zistiť (napr. telefonátom na infocentrum súdu) že taký návrh bol podaný, žalovaný môže požiadať o nahliadnutie do súdneho spisu, a vyhotoviť si z návrhu na neodkladné opatrenie kópiu. Následne odporúčam podať urýchlene vyjadrenie k návrhu, kde žalovaný môže vyargumentovať dôvodnosť článku alebo svojej investigatívy a potrebu dať prednosť slobode prejavu novinára pred ochranou osobnosti žalobcu. Zároveň je možné predložiť súdu aj dôkazy potvrdzujúce pravdivosť zverejnených informácií. Ak súd dostane relevantné informácie k prípadu aj od žalovanej strany, zvyšuje sa pravdepodobnosť, že návrh na vydanie neodkladného opatrenia zamietne. V opačnom prípade žalovaného čaká zdĺhavé odvolacie konanie voči nariadenému neodkladnému opatreniu, v ktorom už odvolací súd nemá žiadnu lehotu na rozhodnutie. Následne bude pravdepodobne nasledovať súdne konanie vo veci samej (zvyčajne pôjde o konanie o ochranu osobnosti), ktoré bude trvať niekoľko rokov, pričom nariadené neodkladné opatrenie bude platné až do jeho právoplatného skončenia.

Čoraz častejšie v poslednej dobe súdy nariaďujú tzv. trvalé neodkladné opatrenia. Tento postup umožňuje § 336 ods. 1 CSP, podľa ktorého súd nemusí uložiť povinnosť podať po nariadení neodkladného opatrenia žalobu vo veci samej vtedy, ak neodkladným opatrením možno dosiahnuť trvalú úpravu pomerov medzi stranami. Pri odvolaniach voči takýmto trvalým opatreniam je potrebné namietat' neproporcionalitu takéhoto trvalého obmedzenia práva. Ak trvalé neodkladné opatrenie napriek podanému odvolaniu zo strany žalovaného

nadobudne právoplatnosť, žalovaný sa môže voči nariadenej povinnosti brániť len samostatnou žalobou⁴.

Trestné konanie

Ak podá osoba dotknutá zverejnenými informáciami alebo investigatívnou činnosťou trestné oznámenie (či už na neznámeho páchatel'a alebo konkrétne voči osobe novinára) konajúci príslušník policajného zboru vyšetrujúci daný prípad spravidla predvolá novinára na výsluch. Uvedený výsluch sa uskutoční podľa § 196 ods. 2 Trestného poriadku, v štádiu tzv. predprípravného konania, kedy orgány činné v trestnom konaní preverujú dôvodnosť podania trestného oznámenia. Policajt má v zmysle § 196 ods. 2 Trestného poriadku povinnosť rozhodnúť o trestnom oznámení v lehote 30 dní⁵. Táto lehotu sa však väčšinou nedodrží. V tejto fáze konania je novinár predvolaný na výsluch ako svedok. V skutočnosti je však už v pozícii podozrivej osoby (i keď Trestný poriadok taký pojem nepozná). Určite dôrazne odporúčam už tento úvodný výsluch (aj prípadne ďalšie) absolvovať v prítomnosti svojho advokáta. Vydavateľstvá, prípadne prevádzkovatelia spravodajských portálov na internete majú spravidla advokátske kancelárie, ktoré poskytujú právne služby novinárom redakcie a na všetky úkony v trestnom konaní klientov sprevádzajú. Po skončení výsluchu je potrebné si zápisnicu o výsluchu pozorne prečítať a žiadať o opravu nepresností a zaprotokolovanie chýbajúcich podstatných častí výpovede.

⁴ Uvedený postup predpokladá § 337 ods. 1 CSP, pričom žalovaný o tom musí byť vo výroku neodkladného opatrenia poučený.

⁵ V zmysle § 197 Trestného poriadku policajt môže rozhodnúť tak, že a) začne trestné stíhanie, b) odmietne trestné oznámenie, c) vec odovzdá príslušnému orgánu (napr. na prejednanie priestupku alebo na disciplinárne konanie), alebo d) vec odloží pre neprípustnosť.

V prípade nepodloženého trestného oznámenia sa poškodená osoba môže brániť takisto trestným oznámením za spáchanie trestného činu krivého obvinenia podľa § 345 Trestného zákona⁶.

V prípade trestného oznámenia za ohováranie voči radovému redaktorovi/zamestnancovi je potrebné orgány činné v trestnom konaní upozorniť, že radový redaktor v rámci svojej pracovnej činnosti len pripravil text článku a odovzdal ho vedeniu redakcie. Nenaplní tak objektívnu stránku trestného činu ohovárania, keďže on neoznami nepravdivý údaj. O zverejnení článku totiž rozhoduje vedenie redakcie, čiže šéfredaktor, prípadne jeho zástupca alebo editor (vedúci) vydania. Vedenie redakcie má tiež právo editácie, teda možnosť upraviť článok (ako aj jeho nadpis) do konečnej podoby, v akej bude publikovaný.

Konanie na Úrade na ochranu osobných údajov

V prípade ak je novinár alebo iný subjekt informujúci o veciach verejného záujmu vyzvaný zo strany ÚOOÚ na vyjadrenie ohľadne spracúvania osobných údajov o osobe verejného záujmu, je potrebné písomne odpovedať a uviesť, že k spracovávaniu osobných údajov dochádza v rámci činnosti vo verejnom záujme v zmysle čl. 6 ods. 1 písm. f)⁷ Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov („GDPR“) a § 78 ods. 2 zákona o ochrane osobných údajov⁸. Je vhodné tiež uviesť v stanovisku pre ÚOOÚ to, že novinár (resp. vydavateľ

⁶ Podľa § 345 Trestného zákona sa krivého obvinenia dopustí ten, kto iného lživo obviní z trestného činu v úmysle privodiť jeho trestné stíhanie.

⁷ Podľa čl. 6 ods. 1 písm. f) GDPR: *Spracúvanie je nevyhnutné na účely oprávnených záujmov, ktoré sleduje prevádzkovateľ alebo tretia strana, s výnimkou prípadov, keď nad takými záujmami prevažujú záujmy alebo základné práva a slobody dotknutej osoby, ktoré si vyžadujú ochranu osobných údajov, najmä ak je dotknutou osobou dieťa.*

⁸ Podľa § 78 ods. 2 zákona o ochrane osobných údajov č. 18/2018 Z.z.: *Prevádzkovateľ môže spracúvať osobné údaje bez súhlasu dotknutej osoby aj vtedy, ak spracúvanie osobných údajov je nevyhnutné pre potreby informovania verejnosti masovokomunikačnými prostriedkami a ak osobné údaje spracúva prevádzkovateľ, ktorému to vyplýva z predmetu činnosti; to neplatí, ak spracúvaním osobných údajov na taký účel prevádzkovateľ porušuje právo dotknutej osoby na ochranu jej osobnosti alebo právo na ochranu súkromia alebo také spracúvanie osobných údajov bez súhlasu dotknutej osoby vylučuje osobitný predpis alebo medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná.*

či iný subjekt konajúci vo verejnom záujme) ako prevádzkovateľ v zmysle GDPR splnil svoje povinnosti, posúdil či dané spracúvanie je skutočne nevyhnutné, a citlivo pristupuje ku každému zverejneniu osobných údajov.

K prípadným výzvam ÚOOÚ na oznámenie zdroja informácií je potrebné odkázať na to, že z medzinárodných zmlúv o ľudských právach ako aj z ústavy Slovenskej republiky a príslušných zákonov vyplýva novinárom právo a zároveň povinnosť ochrany svojich zdrojov. Jedine za predpokladu ochranu zdroja, ktorý požiadal o tento postup novinára je možné garantovať slobodu prejavu v materiálnom zmysle ako aj právo verejnosti prijímať informácie o otázkach verejného záujmu.

Uvedené závery podporuje aj konštantná judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“). Napr. v prípade Goodwin v. Spojené kráľovstvo, ESLP uviedol, že ochrana novinárskych zdrojov informácií je jedna zo základných podmienok slobody tlače. Súd preto konštatoval, že nariadenie požadujúce od sťažovateľa, aby odhalil svoj zdroj, ako aj peňažný trest, ktorý mu bol uložený, keď to odmietol urobiť, viedli k porušeniu jeho práva na slobodu prejavu podľa čl. 10 dohovoru.

Žaloba na ochranu osobnosti alebo dobrej povesti právnickej osoby

Ako už bolo uvedené, tento typ žaloby predstavuje najpoužívanejší inštitút SLAPP žaloby voči novinárom, resp. iným osobám informujúcim vo verejnom záujme.

Slovenský právny poriadok (v tomto prípade Civilný sporový poriadok) poskytuje len formálne možnosti na rýchle odmietnutie žaloby súdom z dôvodu jej neopodstatnenosti a pre zjavné zneužitie práva⁹.

⁹ Zjavné zneužitie práva si podľa § 3 Občianskeho zákonníka nezasluhuje právnu ochranu. Napriek tomu slovenské súdy spravidla vykonávajú siahodlhé dokazovanie a žalobu zamietnu až po mnohých pojednávaniach.

Podľa článku 5 CSP: Zjavné zneužitie práva nepožíva právnu ochranu. Súd môže v rozsahu ustanovenom v tomto zákone odmietnuť a sankcionovať procesné úkony, ktoré celkom zjavne slúžia na zneužitie práva alebo na svojvoľné a bezúspešné uplatňovanie alebo bránenie práva, alebo vedú k nedôvodným priet'ahom v konaní.

V zmysle § 138 CSP „Zjavne nedôvodná žaloba“: Ak zo skutočností tvrdených v žalobe je po predbežnom právnom posúdení zrejmé, že žaloba je zjavne nedôvodná, súd vyzve žalobcu na späťvzatie žaloby.

Pri SLAPP žalobách je však prakticky vylúčené, aby žalobca pokynu súdu vyhovel. Účelom SLAPP žaloby totiž nie je výhra v spore, ale naopak, udržiavanie zjavne nedôvodnej žaloby v aktívnom móde čo najdlhšie a tým predlžovať stav právnej neistoty u žalovaného.

Ak žalovaný novinár nemonitoruje príslušné súdy, o podaní žaloby sa spravidla dozvie až po doručení žaloby s uznesením súdu, aby sa k nej vyjadril¹⁰. Je dôležité, aby novinár podal súdu vyjadrenie k žalobe v určenej lehote. V opačnom prípade súd môže vydať rozsudok pre zmeškanie v prospech žalobcu, a to aj bez riadneho prejednania veci. Tiež je potrebné spolu s vyjadrením k žalobe predložiť, alebo aspoň označiť dôkazy na podporu svojich tvrdení (a pravdivosti napádaných údajov v článku). V sporoch o ochranu osobnosti platí pravidlo obráteného dôkazného bremena, t.j. pravdivosť žalovaného textu musí preukazovať žalovaná strana. K vyjadreniu žalovaného sa následne na výzvu súdu vyjadrí žalobca v tzv. replike. K replike žalobcu je žalovaný povinný predložiť písomné vyjadrenie (tzv. dupliku).

Vylúčenie zodpovednosti novinára/člena organizácie za zverejnený text

¹⁰ Podľa § 167 ods. 2 CSP súd žalovaného vyzve, aby sa v lehote určenej súdom k žalobe písomne vyjadril, a ak uplatnený nárok v celom rozsahu neuzná, uviedol vo vyjadrení rozhodujúce skutočnosti na svoju obranu, pripojil listiny, na ktoré sa odvoláva, a označil dôkazy na preukázanie svojich tvrdení.

V zmysle konštantnej judikatúry slovenských najvyšších súdnych autorít nenesú v sporoch o ochranu osobnosti občianskoprávnu zodpovednosť novinári, resp. autori článkov zverejnených vydateľmi prípadne prevádzkovateľmi spravodajských portálov.

Uvedený záver vyplýva napr. z rozsudku Najvyššieho súdu SR z 26.9.2013, sp. zn. 3Cdo 228/2012 (publikovaný aj v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu 9/2014), podľa ktorého: „Pokiaľ bol neoprávnený zásah do osobnostných práv fyzickej osoby (§ 11 a nasl. Občianskeho zákonníka) spôsobený niekým, kto bol použitý právnickou osobou na realizáciu činnosti tejto právnickej osoby, považuje sa takýto zásah za zásah spôsobený priamo právnickou osobou“.

Je zrejmý rozpor prístupu civilného práva, ktoré považuje za zodpovedný subjekt vydavateľa tlače, resp. vysielateľa a na druhej strane trestného práva, keď orgány činné v trestnom konaní za zodpovedný subjekt pri trestnom čine ohovárania väčšinou považujú autora článku bez ohľadu na to, či ho aj aktívne zverejnil a šírili.

Dokazovanie

Žalobcovia v sporoch na ochranu osobnosti často navrhujú pri preukazovaní svojho nároku na peňažnú náhradu vykonanie rozsiahleho dokazovania, ktoré konanie podstatne predĺži, a tým ho aj predraží. Žalobcovia napr. navrhujú výsluchy svojich rodinných príslušníkov či známych, aby preukázali zásah do ich pracovnej, rodinnej a spoločenskej sféry. Tieto výsluchy sú prirodzene často neobjektívne vzhľadom na blízky vzťah svedkov so žalobcom. Na túto skutočnosť poukázal ústavný súd v náleze sp. zn. IV. ÚS 36/2018, kde uviedol, že u svedkov z okruhu príbuzných a blízkych osôb žalobcov možno predpokladať určitú „zaujatosť“ vo vzťahu k médiám. Zároveň ústavný súd dodal, že dokazovanie ich svedeckými výpoveďami nemohlo vyznieť ako nestranné.

Návrhy žalobcov na dokazovanie výsluchmi veľkého počtu svedkov je vhodné namietat' pre ich neúčelnosť s odôvodnením, že nesúvisia s prejednávanou vecou. Dokazovanie v úvodnej fáze pri sporoch o ochranu osobnosti sa má koncentrovať na zisťovanie skutkového stavu a toho, či došlo k neoprávneného zásahu do osobnostných práv žalobcu, prípadne či zverejnené tvrdenia sú pravdivé alebo či majú reálny základ.

Výsluchy príbuzných a známych však zväčša majú len preukazovať závažnosť údajného zásahu do osobnostných práv (napr. v podobe straty priateľov, odcudzenia sa s rodinou a pod). Takéto dôkazné návrhy má sudca odmietnuť ako predčasné a pristúpiť k nim, až keď ustáli, že k protiprávnemu zásahu došlo a zisťuje sa jeho závažnosť a následky.

Judikatúra súdov ako účinná obrana v súdnom konaní

Pri príprave obrany voči žalobe na ochranu osobnosti (resp. dobrej povesti právnickej osoby) odporúčam podporiť argumentáciu odkazmi na záväznú judikatúru a jej závery, ktoré sú v prospech práva na slobodu prejavu. Ide predovšetkým o rozhodnutia najvyšších súdnych autorít Slovenskej republiky (Najvyšší súd SR a Ústavný súd SR) ako aj rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva (ESLP) v Štrasburgu. Tie poskytujú značný počet rozhodnutí, ktoré sú v prospech žalovaných a je potrebné v súdnom konaní poukázať na tie, ktoré sa aplikujú na konkrétny prípad. Nižšie ako potenciálnu obranu uvádzam významné súdne rozhodnutia a zásadné právne vety normujúce hranice slobody prejavu.

Sloboda prejavu platí nie len pre „informácie“ alebo „myšlienky“, ktoré sa prijímajú priaznivo alebo sa považujú za neškodné alebo indiferentné, ale je aj pre také, ktoré veľmi urážajú, šokujú alebo znepokojujú. Takto si to vyžaduje pluralizmus, tolerancia a veľkorysosť, bez ktorých neexistuje „demokratická spoločnosť“. (Rozsudok ESLP Handyside v. Spojené kráľovstvo, 1976; Jersild v. Dánsko, 1994).

Sloboda tlače síce môže podliehať výnimkám, ale tieto je potrebné interpretovať reštriktívne a potreba obmedziť slobodu slova musí byť preukázaná presvedčivým spôsobom. (Observer a Guardian v. Spojené kráľovstvo, 1991).

Ak ide o vec verejného záujmu, široko rozoberanú v médiách musí byť postup veľmi opatrný, nakoľko sankcie uložené vnútroštátnym orgánom môžu svojou povahou odradiť tlač od účasti na diskusii o problémoch legitímneho verejného záujmu. Hoci tlač nesmie prekročiť mantinely stanovené okrem iného v záujme „ochrany povesti a práv iných“, jej povinnosťou je rozširovať informácie a myšlienky vo veciach verejného záujmu. Nielenže má tlač za úlohu rozširovať takéto informácie a myšlienky, ale aj verejnosť má právo prijímať ich. Ak by tomu nebolo tak, tlač by nemohla mať dôležitú úlohu „strážneho psa verejnosti“. (Jersild v. Dánsko, 1994).

Za určitých okolností je dokonca možné pripustiť a v rámci slobody slova chrániť aj vulgarizmy či nadávky. Známym je napríklad prípad keď novinár nazval rakúskeho politika Jörga Haidera idiotom a ESLP skonštatoval, že hoci dané označenie je zrejme hraničné, stále je chránené slobodou prejavu (Oberschlick v. Rakúsko č. 2, 1997). Novinárska sloboda zahŕňa taktiež možnosť používať určitej miery zveličovania, ba dokonca provokácie (Dalban v. Rumunsko, 1999). Nie je možné pripustiť, aby novinár mohol formulovať kritické názory iba v prípade, že môže dokázať ich pravdivosť (Lingens v. Rakúsko, 1986). Existenciu spojenia medzi hodnotiacim súdom a faktami tento podporujúcimi je potrebné posudzovať osobitne pre každý prípad v závislosti od špecifických okolností (Feldek v. Slovenská republika, 2001). Kým existencia faktov by mala byť preukázaná, tak pravdivosť hodnotiacich výrokov nepodlieha dokazovaniu. Nemožno splniť požiadavku na preukázanie pravdivosti hodnotiaceho výroku a takáto požiadavka sama o sebe porušuje slobodu prejavu, ktorá tvorí základnú súčasť práva chráneného článkom 10 dohovoru (Jerusalem v. Rakúsko, 2001).

Verejnou vecou je všetko, čo na seba upútava verejnú pozornosť, najmä všetky agendy štátnych inštitúcií ako aj činnosť osôb pôsobiacich vo verejnom živote, t. j. činnosť politikov, úradníkov, sudcov, advokátov, kandidátov na tieto funkcie, umenie alebo show biznis. Tieto

verejné záležitosti môžu byť verejne posudzované. (Observer a Guardian v. Spojené kráľovstvo, 1991).

Hranice prijateľnej kritiky sú širšie u osoby verejne činnej ako u súkromnej osoby (Oberschlick v. Rakúsko č. 2, 1997).

Ak sa súkromná spoločnosť rozhodne zúčastniť na transakcii zahrňujúcej značné množstvo verejných financií, dobrovoľne sa tým vystaví detailnejšej kontrole verejnosti, najmä vo svetle odôvodnených obvinení zo zneužívania musí akceptovať kritiku. Hranice prípustnej kritiky sú širšie v prípade politických otázok (Timpul Info-Magazin a Anghel v. Moldavsko, 2007).

Súdy nemôžu pôsobiť vo vákuu. Aj keď iba ony sú príslušné riešiť spor, neznamená to, že by sa o týchto sporoch nemohlo ešte diskutovať na inom fóre, či už ide o špecializované časopisy, dennú tlač alebo o verejnosť všeobecne. Aj keď oznamovacie prostriedky nesmú prekročiť hranice stanovené v záujme náležitého chodu justície, sú oprávnené oznamovať informácie a myšlienky týkajúce sa vecí, ktoré sa dostávajú pred súdy (Sunday Times č. 1 v. Spojené kráľovstvo, 1979).

Každé zverejnenie nepravdivého údajov nemusí automaticky znamenať neoprávnený zásah do osobnostných práv; taký zásah je daný len ak 1.) existuje medzi zásahom a porušením osobnostnej sféry príčinná súvislosť a ak 2.) tento zásah v konkrétnom prípade presiahol určitú prípustnú intenzitu takou mierou, ktorú už v demokratickej spoločnosti nie je možné tolerovať (Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. IV. ÚS 146/04).

Je povinnosťou vnútroštátnych súdov starostlivo preskúmať prítomnosť a stupeň verejného záujmu na uverejnení sporných informácií ako aj dobromyselnosť vydavateľa tlače a ďalšie aspekty prípadu. Súdy majú tiež posúdiť, či novinári konali v súlade so svojimi povinnosťami a zodpovednosťou (Ringier Axel Springer Slovakia, a.s. v. Slovenská republika, 2011).

Výška náhrady nemajetkovej ujmy

Vysoké finančné čiastky požadované žalobcami v sporoch o ochranu osobnosti predstavujú najväčšiu hrozbu v SLAPP sporoch. Základným predpokladom pre vznik nároku na takúto peňažnú náhradu podľa § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka je zníženie dôstojnosti a vážnosti fyzickej osoby v spoločnosti v tak značnej miere, že (morálne) zadosťučinenie nie je postačujúce.

Stanovenie výšky náhrady je zo zákona vecou voľnej úvahy súdov, ktorá však musí byť odôvodnená a musí vychádzať z jednotlivých okolností, ako aj z celkovej povahy konkrétneho prípadu. Základ musí mať v zistenom skutkovom stave týkajúcom sa obidvoch zákonom predvídaných kritérií, t. j. závažnosti vzniknutej ujmy i okolností, za ktorých k porušeniu práva došlo.

Pocitovanie a prežívanie nemajetkovej ujmy sa musí hodnotiť vždy objektívne prihliadnuc ku konkrétnej situácii, za ktorej k neoprávnenému zásahu došlo (tzv. konkrétne uplatnenie objektívneho kritéria), ako i k osobe postihnutej fyzickej osoby, hlavne k jej veku a postaveniu (tzv. diferencované uplatnenie objektívneho kritéria). Nie sú rozhodujúce subjektívne pocity, ale objektívne hľadisko.

Ústavný súd vo svojich rozhodnutiach (napr. III. ÚS 288/2017) zdôraznil význam konštantnosti rozhodovania všeobecných súdov pri určovaní sumy nemajetkovej ujmy. Pri určovaní sumy nemajetkovej ujmy musia všeobecné sudy zároveň zohľadňovať svoju vlastnú rozhodovaciu činnosť, a teda v súlade s princípom rovnosti rozhodovať v porovnateľných veciach rovnako. V ich judikatúre by tak mal existovať vzťah priamej úmernosti medzi závažnosťou ujmy a výškou priznanej náhrady.

Obdobne v náleze ústavného súdu IV. ÚS 492/2012, ktorý sa týkal sporu o ochranu osobnosti vtedajšieho predsedu vlády Roberta Fica s vydavateľstvom SPOLOČNOSŤ 7 PLUS sa uvádza, že „Z ústavného hľadiska je neakceptovateľné, aby všeobecné sudy privilegovali pri

rozhodovaní o výške náhrady nemajetkovej ujmy predstaviteľov verejnej moci pred inými („bežnými“) občanmi s odôvodnením, že u nich je spôsobená ujma (automaticky) závažnejšia.“

V zmysle rozhodnutí ESLP náhrada nemajetkovej ujmy musí byť primeraná utrpenej ujme na povesti (Tolstoy Miloslavsky v. Spojené kráľovstvo, 1995), pričom pri určovaní výšky náhrady ujmy treba vychádzať z dôkazov preukazujúcich výšku ujmy (napr. Steel a Morris v. Spojené kráľovstvo, 2005; Flux v. Moldavsko, 2007).

Podľa záverov ESLP v rozsudku Iltalehti a Karhuvaara v. Fínsko (2004), pri určovaní výšky peňažnej náhrady za porušenie osobnostných práv musí byť zohľadnená výška náhrady, ktorá je priznávaná za telesné zranenia alebo ktorá je priznávaná obetiam násilných činov, pričom náhrada za porušenie iných osobnostných práv by nemala bez existencie závažných a dostatočných dôvodov prevyšovať maximálnu výšku náhrady priznávanej za telesné zranenia alebo násilné činy (v danom prípade sa jednalo maximálne o sumu 16.820 eur).

Na toto rozhodnutie ESLP odkázal aj Krajský súd v Bratislave vo svojom uznesení z 31. marca 2021, sp. zn. 15Co 225/2019. V tomto rozhodnutí zrušil rozsudok súdu prvej inštancie priznávajúci žalobcovi náhradu nemajetkovej ujmy 35.000 eur s tým, že je neprimerane vysoká v porovnaní s maximálnou výškou odškodnenia priznávanou slovenskou legislatívou obetiam trestných činov.

V zmysle § 13 zákona č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov „Celková suma odškodnenia nesmie presiahnuť päťdesiatnásobok sumy mesačnej minimálnej mzdy platnej na obdobie kalendárneho roka, v ktorom došlo k spáchaniu trestného činu“. Pre rok 2022 predstavuje tento strop sumu 32.300 eur. Náhrady nemajetkovej ujmy priznávané v sporoch o ochranu osobnosti by preto nemali presahovať túto hranicu. V skutočnosti by mali byť zásadne nižšie, keďže zásah do práva na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena upravené v článku 19 ústavy by predsa len mal byť hodnotený nižšie ako zásah do práva na život (chráneného čl. 15 ústavy).

Preukazovanie výšky nemajetkovej ujmy

V súdnych sporoch týkajúcich sa náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch súdy akceptovali (až na vybrané excesy) koncepciu, že priznanie takejto relutárnej náhrady žalobcovi je možné len v prípade, ak žalobca unesie dôkaznú povinnosť vrátane dôkazného bremena na preukázanie, že neoprávneným zásahom žalovaného došlo k zníženiu jeho cti, dôstojnosti a vážnosti v spoločnosti v značnej miere. Nestačí len samotná možnosť zníženia dôstojnosti či vážnosti fyzickej osoby v značnej miere, ale súdom musí byť vždy zistené, že k tomuto zníženiu skutočne došlo (povinnosť tvrdenia, dôkazná povinnosť a dôkazné bremeno spočíva v tomto prípade na žalobcovi (rozhodnutie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 5Cdo 202/2009).

Na priznanie morálneho zadosťučinenia sa teda nevyžaduje existencia následkov zásahu. Avšak pri nároku na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch sú požiadavky prísnejšie a žalobca má povinnosť preukazovať existenciu zásahu aj jeho negatívne následky.

Zodpovednosť za informácie získané z oficiálneho zdroja

V zásade platí, že médiá nesú za zverejnený obsah zodpovednosť podľa Občianskeho zákonníka za zásah do práva na ochranu osobnosti fyzickej osoby alebo do práva k názvu a dobrej povesti právnickej osoby. Tejto zodpovednosti sa podľa viacerých rozhodnutí súdov nemôžu zbaviť ani v prípade, ak je pôvodcom nepravdivých, alebo pravdu skresľujúcich informácií tretia osoba.

Zákonodarca však absolútnu zodpovednosť médií limituje v špecifických prípadoch. Napr. v § 15 ods. 4 zákona č. 264/2022 Z.z. o mediálnych službách uvádza, že poskytovateľ obsahovej služby nezodpovedá za obsah informácie, ktorú poskytol ústavný činiteľ, rozpočtová organizácia alebo príspevková organizácia zriadená orgánom verejnej moci alebo právnická osoba zriadená zákonom.

Slovenské súdy aj EŠLP opakovane potvrdili právo novinárov spoľahnúť sa na pravdivosť poskytnutých informácií z určitých (oficiálnych) zdrojov.

Ústavný súd v náleze sp. zn. IV. ÚS 284/2012 konštatoval, že novinári (vydavateľ) nemôžu znášať zodpovednosť za to, že šíria informácie poskytnuté orgánmi štátu (a teda aj vysokými predstaviteľmi Policajného zboru), pretože je to ich úloha a poslanie. Naopak, je na orgánoch štátu, aby zvažili, ktoré informácie a v akom rozsahu možno prostredníctvom novinárov (masmédií) verejnosti sprístupniť v súlade s platnými právnymi predpismi. Podľa rozhodnutia ústavného súdu v konaní III. ÚS 83/01, samotné tvrdenia orgánov činných v trestnom konaní o spáchaní trestného činu obvineným nie sú zásahom do prezumpcie nevinoty, pokiaľ sú vyslovené s výhradami, ktoré odôvodňujú postavenie jednotlivých orgánov činných v trestnom konaní a tiež štádium trestného konania.

V rozsudku *Bladet Tromsø a Stensaas v. Nórsko* (1999) EŠLP konštatoval, že „tlač by mala mať bežne právo spoľahnúť sa na obsah oficiálnych správ bez toho, aby bola sama povinná vykonávať nezávislý prieskum. Ak je zdroj informácií dostatočne hodnoverný, je možné sa povinnosti vlastného šetrenia zbaviť a spoľahnúť sa na tento zdroj napriek tomu, že by sa neskôr dotknuté informácie ukázali ako nepravdivé“.

Ustálená judikatúra EŠLP ďalej jasne stanoví, že nie je možné od novinárov požadovať, aby sa systematicky a formálne dištancovali od výrokov tretích osôb, ktoré môžu urážať, provokovať alebo poškodiť ich česť. Uvedené sa nezlučuje s úlohou tlače informovať o skutočnostiach alebo názoroch a myšlienkach, o ktorých sa v danej chvíli hovorí. Potrestanie novinára za napomáhanie pri šírení vyhlásení, ktoré urobili iné osoby v interview, by vážne obmedzilo príspevky tlače do diskusie o záležitostiach verejného záujmu a nemalo by sa použiť, pokiaľ na to neexistujú obzvlášť závažné dôvody (rozsudky EŠLP *Jersild v. Dánsko*, 1994; *Thoma v. Luxembursko*, 2001; a iné).

V prípade *Salov proti Ukrajine* 2005 EŠLP konštatoval, že článok 10 dohovoru nezakazuje diskusiu a šírenie prijatých informácií, aj keď existuje silné podozrenie, že nemusia

byť pravdivé. Iný prístup by pripravil ľudí o ich právo šíriť svoje názory o výrokoch prezentovaných v masmédiách, čo by predstavovalo nedôvodné obmedzenie slobody prejavu garantované článkom 10 dohovoru.

V zmysle vyššie uvedeného je teda vymedzený ústavnoprávny ako aj medzinárodnoprávny rámec ochrany slobody prejavu a podmienok jej obmedzenia.

5. Prípadová Štúdia [Prevádzkovateľ Webu Hlavespravy.Sk Proti Projektu Konšpiratori.Sk]

Skutkový Stav

Projekt Konšpiratori.sk vznikol v roku 2016 a to s primárnym cieľom chrániť inzerentov pred tým, aby sa ich reklamy objavovali na dezinformačných weboch. Na webstránke www.konspiratori.sk zriadili iniciátori projektu Konšpiratori.sk zoznam webstránok, ktoré majú podľa názoru členov nezávislej hodnotiacej komisie neseriózný, klamlivý, podvodný, konšpiračný alebo propagandistický obsah. Iniciatíva svoj zoznam nazvala ako aj „zoznam stránok so sporným obsahom“ a nikde neuvádza, že by ich prevádzkovatelia šíрили protiprávny obsah alebo vykonávali protizákonnú činnosť.

O zaradení webstránok na zoznam rozhoduje na základe hlasovania nezávislá odborná komisia zložená z učiteľov, historikov, lekárov, novinárov a špecialistov na sociálne siete. Tí hodnotia nahlásené weby podľa zverejnených a jasne určených kritérií. Projekt má aktuálne v databáze viac ako 250 slovenských a českých webov a umožňuje stiahnutie automatizovaného skriptu (tabuľky so zoznamom webov uvedených na zozname) na vylučovanie dezinformačných webov z reklamných kampaní.

Projekt podporujú desiatky reklamných a mediálnych agentúr a z ich radov pochádzajú aj zakladatelia projektu, ktorí pôsobia v oblasti internetového marketingu. Ich **primárnym motívom pre založenie projektu Konšpiratori.sk bola snaha ochrániť reputáciu svojich klientov, ktorých reklamy sa zverejňovali aj na webových stránkach s pochybným obsahom.**

Zoznam na webe je určený pre širokú verejnosť, ale aj pre obchodné spoločnosti, zadávateľov reklamy, a upozorňuje na weby, ktorých obsah by mohol ublížiť ich značkám. Umiestnením reklamy na takýchto webstránkach by totiž inzerenti cez platbu za reklamu

priamo prispeli k ich financovaniu, pričom nemusia súhlasiť s názormi, ktoré sa tam šíria; napr. s liečením rakoviny sódou bikarbónou, rasistickými, xenofóbnymi a nenávisťnými prejavmi, alebo s podporou násilnej anexie Krymu Ruskou federáciou, či nedávnou ruskou vojenskou agresiou voči Ukrajine. Inzerenti totiž môžu bez náležitých informácií svojimi platbami za inzerciu nechtiac „pomáhať“ takýmto webovým stránkam, a zároveň môžu byť proti svojej vôli spájaný s obsahom (názormi či článkami konšpiračných webov), ktorý je spôsobilý vážne poškodiť ich reputáciu.

Pre zaradenie do zoznamu na webe konspiratori.sk bolo voči prevádzkovateľovi projektu podaných viacero žalôb zo strany prevádzkovateľov týchto webov.

Žalobca je právnická osoba, ktorá prevádzkuje internetový spravodajský portál www.hlavnespravy.sk. Uvedený portál je vo všeobecnosti na území Slovenskej republiky vnímaný ako jeden z najčítanejších dezinformačných (konšpiračných) spravodajských portálov. Články uvádzané na tomto portáli sú často písané tak, aby prozárpadne orientovaný svet umelo vykresľovali v negatívnom svetle. Naopak, portál prehnane a často v rozpore so stavom objektívnej reality adoruje Ruskú federáciu, jej politických predstaviteľov či aktivity tejto krajiny vo vzťahu k zahraničiu. V poslednej dobe boli viackrát zverejnené informácie o prepojení daného portálu na odsúdeného mafiána Mariana Kočnera, ako aj na ruské spravodajské agentúry, keď dopisovateľ tohto portálu prijímal osobne na monitorovanom stretnutí peniaze od zamestnanca ruskej ambasády v SR.

1. Konanie o ochrane práv z nekalej súťaže

(i) Neodkladné opatrenie

Prevádzkovateľ webu hlavnespravy.sk podal v októbri 2018 návrh na vydanie neodkladného opatrenia, ktorým sa domáhal, aby súd uložil žalovaným:

- i. povinnosť z internetovej stránky www.konspiratori.sk a na nej zverejnenom zozname stránok so sporným obsahom vrátane skriptu pre automatizované vylúčenie stránok odstrániť slovné označenie web stránky/domény žalobcu www.hlavnespravy.sk a jeho prípadné subdomény, a to až do právoplatného rozhodnutia vo veci samej,
- ii. zákaz vloženia obmedzovania reklamy na doméne hlavnespravy.sk do akýchkoľvek programov a skriptov,
- iii. zákaz konania smerujúceho k tomu, že web hlavnespravy.sk bude zaradený do zoznamu webov na konspiratori.sk, a
- iv. zákaz verejného informovania o zaradení webu hlavnespravy.sk medzi stránky so sporným obsahom na webstránke www.konspiratori.sk.

Žalobca návrh podal voči vtedy zaregistrovanému držiteľovi domény www.konspiratori.sk, spoločnosti s ručením obmedzeným, poskytujúcej služby v oblasti internetového marketingu, ktorá spolupracovala pri vzniku iniciatívy a dočasne na seba zaregistrovala danú doménu, kým sa iniciatíva netransformuje na občianske združenie s právnou subjektivitou. Zároveň bol návrh podaný aj voči ďalšej spoločnosti, ktorá je partnerom projektu a patrí medzi najrenomovanejšie agentúry v oblasti komunikácie a PR v Slovenskej republike.

Žalobca svoj návrh odôvodnil najmä tým, že žalovaní údajne nekalo obmedzujú trh s reklamou na internete a spôsobujú svojim konaním žalobcovi závažnú ujmu. Konanie žalovaných má údajne za následok znižovanie návštevnosti portálu www.hlavnespravy.sk, príjmov z reklamy, či poškodzovanie dobrého mena žalobcu.

Súd prvej inštancie uznesením z novembra 2018 v celom rozsahu návrh na neodkladné opatrenie zamietol. Proti danému rozhodnutiu podal žalobca odvolanie. Odvolací krajský súd v marci 2019 napadnuté uznesenie zmenil tak, že návrhu v časti výroku i) vyhovel, a žalovanej spoločnosti – držiteľovi domény konspiratori.sk uložil povinnosť odstrániť zo zoznamu na www.konspiratori.sk ako aj zo skriptu pre automatizované vylúčenie stránok z reklamy slovné

označenie webu stránky žalobcu www.hlavnespravy.sk a jeho prípadné subdomény, a to až do právoplatného rozhodnutia vo veci samej.

Prevádzkovateľom webovej stránky www.konspiratori.sk pritom od začiatku februára 2019 už bolo občianske združenie Konšpiratori.sk (OZ Konšpiratori.sk), ktoré je riadne zaregistrované aj v oficiálnej databáze domén na sk-nic.sk. Napriek tomu spomínaný odvolací súd vydal neodkladné opatrenie voči spoločnosti, ktorá už nebola ani vo verejnej databáze zaregistrovaná ako prevádzkovateľ webstránky a nebola zodpovedná za jej obsah.

Rozhodnutie odvolacieho súdu bolo právoplatné, t.j. nebol voči nemu prípustný opravný prostriedok. Žalovaný (bývalý prevádzkovateľ webu www.konspiratori.sk) podal voči nariadeného neodkladnému opatreniu odvolacieho súdu v auguste 2019 návrh na jeho zrušenie, a to z dôvodu, že odpadli dôvody, pre ktoré bolo nariadené.

Odpadnutie dôvodov nariadenia neodkladného opatrenia môže spočívať aj v tom, že medzi dotknutými subjektmi sa zmenila alebo nastala nová hmotnoprávna situácia, v dôsledku ktorej zanikla potreba bezodkladnej úpravy pomerov. Vzhľadom na to, že žalovaná spoločnosť nebola už po prevode domény pasívne vecne legitimovaná (nebola držiteľom a prevádzkovateľom domény), nebolo neodkladné opatrenie vykonateľné a boli splnené podmienky na jeho zrušenie v zmysle § 334 CSP. Žalobca návrhu na zrušenie odporoval a tvrdil, že žalovaný má povinnosť naďalej nariadené neodkladné opatrenie rešpektovať, a že tak nečiní. Tiež namietal, že žalovaný nevyvrátil dôvodnosť nariadeného neodkladného opatrenia a tieto dôvody naďalej trvajú.

O návrhu žalovaného – bývalého prevádzkovateľa webu konspiratori.sk rozhodol súd prvej inštancie až po takmer troch rokoch (!) tak, že návrhu na zrušenie neodkladného opatrenia v celom rozsahu v marci 2022 vyhovel a uznal, že žalovaný nie je oprávnený disponovať doménou konspiratori.sk a nenesie za jej obsah žiadnu zodpovednosť. Po celé toto trojročné obdobie žalobca dosiahol svoj cieľ a web hlavnespravy.sk nebol zaradený do

zoznamu stránok so sporným obsahom. Žalobca sa v tomto konaní voči danému rozhodnutiu o zrušení neodkladného opatrenia neodvolal. Rozhodnutie je tak právoplatné.

(ii) Žaloba vo veci samej

Po vydaní právoplatného neodkladného opatrenia odvolacím súdom (marec 2019), podal žalobca v apríli 2019 žalobu na ochranu práv z nekalej súťaže, v ktorej okruh žalovaných rozšíril aj o OZ Konšpiratori.sk. Celkovo tak žaluje 4 žalovaných.

Žalobou sa žalobca domáhal verejného ospravedlnenia od všetkých žalovaných, ako aj zdržania sa konania, ktoré bolo predmetom návrhu na neodkladné opatrenie. Vecná argumentácia žalobcu bola prakticky identická s argumentáciou prezentovanou v návrhu na vydanie neodkladného opatrenia.

Žalobca tvrdí, že žalovaní sa dopúšťajú nekalosúťažného konania i) v zmysle generálnej klauzuly vymedzenej v § 44 ods. 1 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník, a ii) zľahčovania podľa § 50 ods. 1 Obchodného zákonníka. Zároveň žalobca tvrdí, že žalovaní obmedzujú ústavné právo žalobcu na slobodu prejavu, keď mu bránia slobodne šíriť alternatívne informácie voči mainstreamu. Tento argument je značne paradoxný, pretože práve žalobca sa domáha obmedzenia slobody prejavu členov hodnotiacej komisie, ktorí na základe dohodnutých a transparentných kritérií prezentujú na webe konspiratori.sk svoje názory na serióznosť a dôveryhodnosť spravodajských webových portálov. Ďalším argumentom žalobcu uvedeným v žalobe je, že prevádzka webu konspiratori.sk je v rozpore s poctivým obchodným stykom a podľa § 265 Obchodného zákonníka nepožíva právnu ochranu.

Za ďalšie 3 roky od podania žaloby, t.j. až do konca roka 2022, súd prvej inštancie nekonal, nevytýčil pojednávanie a vo veci nerozhodol. Právna neistota a hrozby voči žalovaným tak naďalej trvajú.

2. Konanie o ochranu dobrej povesti prevádzkovateľa hlavnespravy.sk

Žalobca po tom, ako mu súd prvej inštancie vo vyššie opísanom prvom súdnom konaní zamietol v novembri 2018 návrh na neodkladné opatrenie, podal rovnaký návrh s rovnakým petitom v januári 2019 na iný okresný súd. Tentokrát ho podal spolu so žalobou vo veci samej, ktorá sa týkala ochrany dobrej povesti právnickej osoby – prevádzkovateľa webu hlavnespravy.sk.

(i) Neodkladné opatrenie

Žaloba spolu s návrhom smerovala proti vtedy registrovanému prevádzkovateľovi webu www.konspiratori.sk, ako aj všetkým členom hodnotiacej komisie projektu, ktorých bolo spolu až 19. Konajúci súd nemal vedomosť o tom, že o danom návrhu už rozhodol negatívne iný súd, a tentoraz neodkladné opatrenie vydal.

Žalovaný v odvolaní voči nariadenému neodkladnému opatreniu vzniesol námietku litispendencie (prekážku skôr začatého konania v zmysle § 159 CSP), a to z dôvodu skôr podaného návrhu v prvom konaní o ochrane práv z nekalej súťaže. Dôvodnosť tejto námietky potvrdil odvolací krajský súd, ktorý konanie o tomto návrhu právoplatne zastavil uznesením v novembri 2020. Odvolací súd svoje rozhodnutie založil na prekážke *res iudicata* (právoplatne skončenej veci), keďže medzičasom už bolo konanie o neodkladnom opatrení na prvom súde (ohľadne ochrany práv z nekalej súťaže) právoplatne skončené vydaním neodkladného opatrenia odvolacím súdom v marci 2019.

Žalobca však v konaní podal opäť návrh na neodkladné opatrenie a to voči OZ Konšpiratori.sk, ktoré vo februári 2019 nadobudlo práva k doméne konspiratori.sk a je jej prevádzkovateľom. Nové neodkladné opatrenie bolo súdom nariadené v júni 2021.

Návrhom z marca 2022 sa OZ Konšpiratori.sk ako žalovaný v 21. rade domáhal zrušenia nariadeného neodkladného opatrenia, a to z dôvodu, že odpadli dôvody, pre ktoré bolo nariadené.

Návrh bol odôvodnený mimo iného tým, že na základe pokynu Národného bezpečnostného úradu (NBÚ) bol webový portál hlavnespravy.sk od 2. marca 2022 úplne zablokovaný z dôvodu škodlivosti jeho obsahu, a to postupom podľa § 27b zákona č. 69/2018 Z.z. o kybernetickej bezpečnosti.

V máji 2022 súd vydal uznesenie o zrušení neodkladného opatrenia. Súd svoje rozhodnutie odôvodnil najmä postupom NBÚ. V rozhodnutí konštatoval, že: *„Samotný NBÚ konštatoval škodlivosť obsahu tohto portálu, a to na základe dodaných a vyhodnotených podkladov od bezpečnostných zložiek štátu. Pokiaľ je preto v súčasnosti webová stránka žalobcu blokována a je nefunkčná, za týchto okolností netrvá pre žalobcu nebezpečenstvo z bezprostredne hroziacej ujmy či zásahu do jeho práv a právom chránených záujmov, nakoľko rozhodujúce skutkové okolnosti, za ktorých bolo neodkladné opatrenie v dotknutom znení nariadené sa natoľko zmenili, že jeho ďalšie trvanie stratilo svoj zmysel“.*

Podstate sporu, posúdeniu práva žalovaného na slobodu prejavu – t.j. práva zverejniť názor na dôveryhodnosť spravodajských webov sa aj v tomto konaní súd úplne vyhol.

Uvedené uznesenie súdu prvej inštancie potvrdil v odvolacom konaní Krajský súd v Bratislave uznesením z októbra 2022. Zároveň konštatoval, že informácie na webe konspiratori.sk nepredstavujú neoprávnený či nedovolený výkon práva kritiky a nevyvolávajú neoprávnený zásah do dobrej povesti žalobcu. Rozhodnutie o zrušení neodkladného opatrenia je tak právoplatné a web hlavnespravy.sk bol v decembri 2022 opäť zaradený do zoznamu webov zverejnených na www.konspiratori.sk.

(ii) Žaloba vo veci samej

Vo veci samej, t.j. žaloby o ochrane dobrej povesti žalobcu súd od januára 2019 nekoná a za štyri roky sa neuskutočnilo ani prvé pojednávanie. A to napriek skutočnosti, že 21 žalovaných sa k žalobe riadne vyjadrilo, a pre zjednodušenie a urýchlenie konania sa dali zastúpiť jednou advokátskou kanceláriou.

3. Exekučné konania

Napriek tomu, že žalovaní povinnosti uložené neodkladnými opatreniami splnili a názov webu hlavnespravy.sk odstránili zo zoznamu na webe projektu aj zo skriptu (v marci 2019), žalobca na nich podal súdny návrh na vykonanie exekúcie, ktorým sa snažil o trvalú exekúciu počas celej doby trvania súdneho sporu. Návrh odôvodnil tak, že predmetom vykonateľného rozhodnutia súdu je nepeňažná povinnosť, a preto je potrebné viesť exekučné konanie preventívne. Žalovaní (pôvodný aj aktuálny držiteľ domény konspiratori.sk) sa totiž podľa žalobcu môžu kedykoľvek rozhodnúť súdom uloženú povinnosť v neodkladnom opatrení porušiť. Takže aj keď spoločnosť, na ktorú bola doména konspiratori.sk zaregistrovaná, povinnosť hneď splnila, a web hlavnespravy.sk zo zoznamu odstránila, čelila niekoľko rokov exekučnému konaniu. Žalobca totiž všetky návrhy na zastavenie exekúcie namietal, a voči rozhodnutiam súdu o zastavení exekúcie sa odvolával. K zastaveniu exekučných konaní vedených voči OZ Konšpiratori.sk tak dochádza až po právoplatnom zrušení neodkladných opatrení a až po troch rokoch od začatia.

4. Trestné konanie

Právny zástupca prevádzkovateľa hlavnespravy.sk podal v júli 2019 trestné oznámenie, v ktorom tvrdil, že web hlavnespravy.sk je známe objektívne spravodajské médium, ktoré bolo bez svojho súhlasu zaradené do zoznamu webov na konspiratori.sk v dôsledku čoho mal zaznamenať úbytok čitateľov a mal mu byť obmedzený prístup k reklamnej kampani Google

a iným inzertným sieťam. Zaradením do zoznamu údajne došlo k poškodeniu dobrej povesti prevádzkovateľa hlavnespravy.sk, úbytku príjmov z reklamy a tiež poškodeniu čitateľov.

Podľa oznamovateľa došlo konaním predstaviteľov projektu Konšpiratori.sk k spáchaniu trestných činov: poškodzovanie cudzích práv, poškodzovanie cudzej veci a pohrdanie súdom.

K spáchaniu prvých dvoch trestných činov malo údajne dôjsť poškodzovaním dobrého mena prevádzkovateľa hlavnespravy.sk a zaradením daného webu na zoznam.

K pohrdaniu súdom malo zo strany OZ Konšpiratori.sk dôjsť nerešpektovaním vykonateľného neodkladného opatrenia. V čom konkrétne malo spočívať nerešpektovanie rozhodnutia súdu, oznamovateľ neuviedol. Ako už bolo uvedené, k odstráneniu webu hlavnespravy.sk zo zoznamu stránok so sporným obsahom vedenom na webe konspiratori.sk došlo hneď po doručení súdneho rozhodnutia (v marci 2019) a hoci bolo adresované pasívne vecne nelegitimovanej osobe (pôvodnému držiteľovi a prevádzkovateľovi domény konspiratori.sk), OZ Konšpiratori.sk toto rozhodnutie rešpektovalo.

Polícia v tejto veci predvolala predsedu OZ Konšpiratori.sk na výsluch, na ktorom sa musel vyjadriť k prezentovaným tvrdeniam o trestnej činnosti. Zároveň vysvetlil spôsob fungovania odbornej hodnotiacej komisie a tiež nezáväzný a odporúčací charakter zoznamu. Následne už OZ Konšpiratori.sk žiadne ďalšie informácie o priebehu a postupe orgánov činných v trestnom konaní neobdržalo. Je preto dôvodné predpokladať, že polícia v zmysle § 197 ods. 1 písm. d) Trestného poriadku odmietla trestné oznámenie pre jeho nedôvodnosť.

Napriek tomu dlhodobo pretrvávala u vedúcich predstaviteľov projektu ako aj medzi členmi hodnotiacej komisie obava z možného začatia trestného stíhania či dokonca vznesenia obvinenia. Ako podozrivých ich totiž polícia o svojom rozhodnutí o trestnom oznámení nie je povinná informovať.

Príslušná Právna Úprava

Podľa § 44 ods. 1 Obchodného zákonníka: *Je nekalou súťažou konanie v hospodárskej súťaži, ktoré je v rozpore s dobrými mravmi súťaže a je spôsobilé privodiť ujmu iným súťažiteľom alebo spotrebiteľom. Nekalá súťaž sa zakazuje.*

Podľa § 50 ods. 1 Obchodného zákonníka: *Zľahčovaním je konanie, ktorým súťažiteľ uvedie alebo rozširuje o pomeroch, výrobkoch alebo výkonoch iného súťažiteľa nepravdivé údaje spôsobilé tomuto súťažiteľovi privodiť ujmu.*

Podľa § 50 ods. 2 Obchodného zákonníka: *Zľahčovaním je aj uvedenie a rozširovanie pravdivých údajov o pomeroch, výrobkoch alebo výkonoch iného súťažiteľa, pokiaľ sú spôsobilé tomuto súťažiteľovi privodiť ujmu. Nekalou súťažou však nie je, ak bol súťažiteľ k takému konaniu donútený okolnosťami.*

V zmysle § 265 Obchodného zákonníka: *Výkon práva, ktorý je v rozpore so zásadami poctivého obchodného styku, nepožíva právnu ochranu.*

Podľa § 19b ods. 2 Občianskeho zákonníka: *Pri neoprávnenom použití názvu právnickej osoby sa možno domáhať na súde, aby sa neoprávnený užívateľ zdržal jeho užívania a odstránil závadný stav; možno sa tiež domáhať primeraného zadostučinenia, ktoré sa môže požadovať aj v peniazoch.*

Odsek 3 daného § 19b uvádza, že: *Odsek 2 platí primerane aj pre neoprávnený zásah do dobrej povesti právnickej osoby.*

Podľa § 334 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok: *Súd na návrh neodkladné opatrenie zruší, ak odpadnú dôvody, pre ktoré bolo nariadené.*

Podľa § 245 ods. 1) Trestného zákona (Poškodzovanie cudzích práv): Kto zničí, poškodí alebo urobí neupotrebitel'nou cudziu vec a spôsobí tak na cudzom majetku malú škodu, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

Podľa § 375 Trestného zákona (Poškodzovanie cudzej veci): Kto inému spôsobí vážnu ujmu na právach tým, že uvedie niekoho do omylu alebo využije niečí omyl, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

Podľa § 343 c) Trestného zákona (Pohrdanie súdom): Kto opakovaným konaním napriek predchádzajúcemu upozorneniu bez dostatočného ospravedlnenia neuposlúchne príkaz súdu alebo jeho predvolanie, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

Obrana Žalovaných

Ako vyplýva už z vyššie opísaného skutkového stavu, žalovaní museli podať na súdy množstvo písomných podaní, ktorými sa snažili zabrániť nariadeniu neodkladného opatrenia, resp. dosiahnuť ich zrušenie, museli vysvetľovať neexistenciu dôvodov na vedenie exekúcií a brániť sa proti povinnosti platiť trovy exekúcie. Tiež musia predkladať vyjadrenia a zúčastňovať sa budúcich súdnych pojednávaní v konaniach o dvoch žalobách podaných voči 4, resp. 21 žalovaným. Ďalej museli pripraviť obhajobnú taktiku v trestnom konaní, ktoré voči nim inicioval advokát prevádzkovateľa webu hlavnespravy.sk.

Všetky žalované subjekty používajú na svoju právnu obranu služby advokátskej kancelárie dlhodobo sa špecializujúcej na mediálne spory a ochranu osobnosti a slobodu prejavu. Bez kompetentnej právnej obrany je riziko prehry v takýchto sofistikovaných, no najmä neprehľadných súdnych konaniach značné.

Súčasťou obrannej stratégie žalovaných je aj medializácia sporov, a to primárne formou blogov a tlačových správ. Vzhľadom na zjavný verejný záujem v daných sporoch, médiá tieto konania spravodajsky pokrývajú a kriticky komentujú.

Rovnako dôležité bolo vysvetliť podstatu podaní žalobcu aj všetkým orgánom verejnej moci (súdom, exekučnému súdu, exekútorom a polícii v trestnom konaní) rozhodujúcim v týchto konaniach. Žalovaní v podaniach detailne opisovali zjavné zneužitie práva zo strany žalobcu a ním sledovaný cieľ – obmedziť právo žalovaných na slobodu prejavu a najmä právo verejnosti na informácie o povahe webstránky hlavnespravy.sk prevádzkovanvej žalobcom.

Ako efektívny prostriedok obrany sa javí v prípade neodkladných opatrení návrh na zrušenie neodkladného opatrenia pre zmenu pomerov. Kľúčové je však najmä detailné a presvedčivé právne odôvodnenie o prednosti práva na slobodu prejavu v odvolaní voči uzneseniu o nariadení neodkladného opatrenia.

V civilných súdnych konaniach je významným argumentom predloženie judikatúry najvyšších súdnych autorít SR a ESLP k slobode prejavu, test proporcionality vykonaný medzi právom na ochranu osobnosti žalobcu a právom žalovaného na slobodu prejavu. V sporoch o ochranu osobnosti zaťažuje dôkazné bremeno žalovaného, ktorý musí preukázať, že ním šírené skutkové tvrdenia sú pravdivé, resp. jeho hodnotiace úsudky majú reálny skutkový základ. Je preto dôležité zabezpečiť a predložiť listinné dôkazy potvrdzujúce tvrdenia žalovaného.

V trestnom konaní je potrebné argumentovať, že prostriedky trestného práva sa majú použiť až ako krajný prostriedok štátu na ochranu určitým, trestným zákonom taxatívne vymedzeným spoločenským vzťahom v prípade, že prostriedky iných právnych odvetví sú neúčinné na ochranu takýchto vzťahov (princíp *ultima ratio*). Inými slovami, trestné právo v skúmanom prípade malo nastúpiť, až keby civilné právo danú situáciu riešiť nedokázalo. Ochrana údajne poškodených práv žalobcu voči OZ Konšpirátori.sk však poskytovali dostatočne ustanovenia Občianskeho zákonníka o ochrane dobrej povesti právnickej osoby a ustanovenia Obchodného zákonníka v oblasti nekalej súťaže.

Takisto je relevantný argument nepatrnej závažnosti (materiálny korektív) podľa § 10 ods. 2 Trestného zákona. Táto podmienka trestného stíhania v konaní proti prevádzkovateľom projektu Konšpirátori.sk jednoznačne absentovala.

Aj keď v konaniach o nariadení neodkladného opatrenia boli žalovaní po dlhoročných konaniach úspešní, samotné konania o žalobách sú ešte len v úvodnej fáze. Ukazuje sa, že na Slovensku môžu byť SLAPP žaloby úspešné nie pre ich dôvodnosť, ale pre neprimerane pomalý postup súdov, preťahy v konaní či nadbytočné dokazovanie a formalizmus. Prezentovaný prípad vyvoláva otázky, ako môže občianske združenie založené s cieľom upozorňovať verejnosť a podnikateľov na konšpiračné weby čeliť mnohým súdnym konaniam po dobu už štyroch rokov. Enormné výdavky na právne služby by bez príspevkov nebolo schopné zvládnuť a možnosť znefunkčnenia či až likvidácie projektu realizovanom vo verejnom záujme cez SLAPP žaloby tak bola viac ako reálna.